

Over de route

De kracht van inundatie

Veel steden, waaronder Willemstad, legden een uitgebreid stelsel van waterwerken aan zodat ze het gebied rondom de stad bij gevaar onder water konden zetten. Deze zogenaamde inundatie zorgde ervoor dat de vesting nog moeilijker bereikbaar was voor de vijand.

Die inundatiewerken in en rondom Willemstad zijn vandaag de dag nog compleet aanwezig. Het maakt de stad tot een uniek en vroeg voorbeeld van de manier waarop wij met water konden omgaan voor onze verdediging. Volg de sluisjes en doorgangen langs deze route en ontdek hoe de Willemstadters hun vijanden tegenhielden.

Eeuwenlang door water beschermd

Al vanaf het begin van de Willemstadse vesting rond 1583 kon de hele omliggende Ruigenhilse polder onder water worden gezet. De Bovensluis vormde één van de belangrijkste inlaatpunten. Ook de vesting zelf had inundatiewerken. Deze verstevigden de werking van de Bovensluis en konden de functie van die sluis overnemen als de Bovensluis in vijandelijke handen viel.

Veel wandelplezier!

Deze route kwam tot stand dankzij de inzet van en het beschikbaar stellen van (beeld)materialen door Johan Schot namens heemkundekring De Willemstad, David Ross van Stichting Menno van Coehoorn, fotografen Leo Adriaansen en <arc Bolsius en Bureau Maan.. Uitgave versie 2022.

- 1 Mauritshuis
- 2 Westbeer
- 3 Spuisluis Binnenhaven
- 4 Stadsluis
- 5 Oostbeer
- 6 Sluis bastion Overijssel
- 7 Vierheulen
- 8 Bovensluis buiten Willemstad*

* niet zichtbaar op de tekening

- route
- inundatiewerk
- gebouw met militaire functie
- locatie herdenkingspaneel

De kaart dateert uit ca. 1900, hierdoor verschilt deze van het huidige straatbeeld.

Inundatie- route Willemstad

Weinig vestingsteden bleven zo mooi bewaard als Willemstad. Wist jij dat een vesting in waterrijk Nederland niet alleen werd verdedigd door wallen? Loop mee langs de sluisjes en doorgangen die van Willemstad een bijna niet te veroveren vesting maakten.

Waterhoogte bij inundatie

De eerste fase van het inunderen was het volledig laten vollopen van de sloten en watergangen in de polder. Enkel de dijken en de legerplaats om de vesting bleven droog. Bij het inunderen werd nauwkeurig gerekend. Belangrijk was te weten hoe lang het duurde voordat in de hele polder voldoende water aanwezig was.

Het inundatiewater bij Willemstad was niet zout en het waterpeil bleef ook bij volledige inundatie beperkt. Toch gaf het proces schade aan de landbouw (gewassen) en werd het bewerken van het land zeer bemoeilijkt.

De schade aan de gebouwen in de Ruigenhilse polder viel mee. De meeste huizen waren dijkwoningen en grenzend aan de vesting stonden geen huizen in verband met vrij schootsveld.

Meer info? Check visitmoerdijk.nl

Must see op deze route

1. Mauritshuis

Dit monumentale pand uit 1623 vormt het startpunt van de route. In dit bezoekerscentrum vind je een expositie met animatie die duidelijk maakt hoe een inundatie in zijn werk ging.

2. Westbeer

Deze waterkering diende om het achterland tegen overstroming te beschermen. Het naastgelegen Hollands Diep had namelijk een open verbinding met zee en volgde het ritme van eb en vloed. Tot 1860 zat in de Westbeer een sluis die werd gebruikt als inlaatpunt voor inundaties.

3. Spuisluis Binnenhaven

Deze sluis uit 1598 had geen militaire functie. De sluis hield het water in de haven op diepte. Bij hoog water liet men water in zodat het waterpeil van de Oosthouwer hoger stond dan dat van de haven. Bij eb zette men de spuisluis open zodat een sterke stroming in de haven ontstond die het bezonken slib meevoerde richting het Hollands Diep.

4. Stadsluis

Hoofddoel van de Stadsluis uit 1583 was het verversen van het water in de stadssloten. Bij een beleg gebruikte men de sluis voor het inlaten van inundatiewater. Vanuit de haven stroomde het water dan via de sluis in de sloot langs de Achterstraat. Die was speciaal aangelegd als inundatiekanaal en voerde het water door de stad naar de sluis in bastion Overijssel.

5. Oostbeer

Net als de Westbeer is de Oostbeer een waterkering om overstromingen tegen te gaan. Bovenop de muur staat een stenen verspering, die voorkwam dat de vijand over de beer naar de vesting kon lopen.

6. Sluis bastion Overijssel

Ook de sluis in bastion Overijssel werd tegelijk met de aanleg van de vesting gebouwd. Het water dat via de Stadsluis en het inundatiekanaal door de stad stroomde, kwam via deze sluis in de buitengracht.

Nevenstaande tekeningen vind je groot terug op het informatiepaneel bij de Vierheulen.

Mauritshuis Willemstad

www.moerdijk.nl/Mauritshuis

Gratis toegang
telefoon: 0168 755 211

Bovensluis

www.zuiderwaterlinie.nl/fort-bovensluis

Gratis toegang
Oostdijk, Willemstad

7. Vierheulen

De Vierheulen is een inundatiesluis uit 1861, aangelegd om de polder rond de vesting toch onder water te kunnen zetten, nadat enkele wegen waren opgehoogd. De sluis ligt aan de buitenkant van de vesting. Deze sluis vormt de laatste schakel in het systeem van inundatie en zorgde ervoor dat het water vanuit de buitengracht in de polder werd ingelaten.

8. Bovensluis

De Bovensluis buiten Willemstad had als eerste taak het teveel aan polderwater naar het Hollands Diep af te voeren.

Het was tegelijk een belangrijke inundatiesluis. Bij het beleg van Willemstad in 1793 viel de sluis in Franse handen. Drie dappere timmerlieden slaagden er toen in om de sluis - onder de ogen van de Franse belegeraars - open te zetten en zo de stad te behoeden voor verovering.

Leuk feitje

Door eb en vloed waren de wegen in de polder niet begaanbaar tijdens inundatie. Enkel de smalle Oostdijk en Westdijk bleven over om Willemstad te kunnen aanvallen.

Leuk feitje

In 1860 werd ten zuiden van de vesting ruimte gemaakt voor een legerplaats. Hiertoe werden de Hogeweg en de Noordlangeweg verhoogd waardoor een deel van de polder niet meer onder water kon worden gezet.

De oplossing: een nieuwe sluis die wij kennen als de Vierheulen.

Leuk feitje

Na inundatie moest het bodemleven in de polder zich herstellen. Het duurde lang voordat de polder weer droog was en nog langer om weer goed gewassen te kunnen telen. Dit betekende voor de landerijen geen oogstmogelijkheden en dus ook geen inkomsten. Mede hierdoor was inundatie een ingrijpende maatregel voor boeren en bewoners.

